

Жук Валерій Миколайович,
доктор економічних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу
обліку та оподаткування,
Національний науковий центр «Інститут
аграрної економіки»
Жук Наталія Леонідівна,
кандидат економічних наук, доцент,
провідний науковий співробітник відділу
обліку та оподаткування
Національний науковий центр «Інститут
аграрної економіки»

Zhuk Valery,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
National Research Center "Institute of Agrarian
Economics",
<https://orcid.org/0000-0003-1367-5333>
Zhuk Natalia,
Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor .
National Research Center "Institute of Agrarian
Economics",
<https://orcid.org/0000-0001-9882-4718>

**КОНЦЕПЦІЯ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЦТВА
ОРГАНІЧОЇ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА
THE CONCEPT OF THE FORMATION OF ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT TO
PRODUCE ORGANIC CROP**

Жук В. М., Жук Н. Л. Концепція формування
обліково-аналітичного забезпечення вироб-
ництва органічної продукції рослинництва.
*Український журнал прикладної економіки та
техніки*. 2022. Том 7. № 4. С. 316 – 320.

Zhuk V., Zhuk N. The concept of the formation
of accounting and analytical support to produce
organic crop. *Ukrainian Journal of Applied
Economics and Technology*.
2022. Volume 7. № 4, pp. 316 – 320.

Безперервний розвиток усіх напрямів економічної діяльності стимулює виникнення нових механізмів і систем регулювання діяльності виробничих процесів. Нарощення масштабів органічного виробництва провокує виникнення нових об'єктів обліку та адаптування концепції обліково-аналітичного забезпечення до вимог специфіки органічного виробництва. Умови стандартизації процесів виробництва органіки, обмеженості дозволених засобів захисту рослин і сезонних галузевих особливостей сприяли актуалізації необхідності формування обліково-аналітичного забезпечення виробництва органічної продукції рослинництва та її найосновніших елементів. Проаналізовано динаміку розвитку європейського ринку та визначено орієнтованість українських операторів органічного виробництва у цьому напрямі. Спостерігається прогресивне зростання площ, що відведені під органічне виробництво. Обґрунтовано важливість організації систематизації та адаптуванні цифрової інформації до потреб користувачів. Розкрито галузеві особливості процесів органічного виробництва, які впливають на організацію обліково-аналітичного забезпечення, та зазначено основні з них. Визначено, що базовим джерелом інформації є первинні документи, які беруть участь у виробничих процесах, відображають і формують інформацію для подальшого здійснення оперативного аналізу, внутрішнього контролю, надають інформацію для формування податкової звітності, накопичують дані для фінансової звітності відповідно до національних і міжнародних стандартів. Деталізовано складові частини обліково-аналітичного забезпечення щодо інформаційного структурування та управління витратами на виробництво органічної продукції. Визначено, що застосування комп'ютерних технологій є ще одним елементом забезпечення якісної облікової системи, що дозволяє значно пришвидшити можливості оброблення інформації, зібраної в системах обліку для оцінювання та аналізу виробничої діяльності, і надання актуальної інформації в режимі реального часу.

Ключові слова: витрати, управлінські рішення, органічне виробництво, облік, контроль.

The continuous development of all areas of economic activity stimulates the emergence of new mechanisms and systems for regulating the activity of production processes. Increasing the scale of organic production provokes the emergence of new accounting objects and the adaptation of the concept of accounting and analytical support to the specific requirements of organic production. The conditions of standardization of organic production processes, the limitation of permitted plant protection products and seasonal industry features contributed to the actualization of the need for the formation of accounting and analytical support to produce organic agricultural products of crop production. The purpose of this article is to study the process of building the concept of accounting and analytical support to produce organic crop production, and their key elements. The dynamics of the development of the European market were analyzed, and the orientation of Ukrainian operators of organic production in this direction was determined. There is a progressive increase in the area devoted to organic production. The importance of systematization and adaptation of digital information to user needs is substantiated. The sectoral features of organic production processes, which affect the organization of accounting and analytical support, are revealed, and the main ones are indicated. It was determined that the basic source of information is primary documents that take part in production processes, reflect and form information for further operational analysis, internal control, provide information for the formation of tax reporting, accumulate data for financial reporting in accordance with national and international standards. The components of accounting and analytical support for information structuring and management of costs to produce organic products are detailed. It was determined that the use of computer technologies is another element of ensuring a high-quality accounting system,

Вступ

Спостерігається активне зростання популярності органічної продукції на світовому ринку. Зацікавленість і підвищений попит до здорового харчування стимулюють збільшувати обсяги виробництва органічної продукції з метою забезпечення потреб споживачів. Українські аграрії не виключення, тому постійно розвиваються у цьому напрямі, та все більше операторів органічного виробництва стають експортоорієнтованими. Проте процес адаптації українських підприємств до умов стандартизації процесів виробництва й забезпечення обліково-аналітичного апарату має низку недоліків, що перешкоджають налагодженню системи бухгалтерського апарату загалом.

Вагомі дослідження у сфері розвитку теоретичних і практичних аспектів концепції формування обліково-аналітичного забезпечення виробництва органічної продукції розкрито у працях таких науковців: Л. Гуцаленко, Я. Іщенко, О. Карпенко, А. Киян, Н. Кулікова, Є. Милова-нова, Я. Мельничука, Ю. Мороз, Н. Оляднічук, М. Скрипник, Л. Суліменко та ін.

Ураховуючи вже наявні наукові напрацювання, варто зазначити, що залишаються досі недостатньо дослідженими питання розкриття актуальності теми й вони потребують подальшого наукового та практичного обґрунтування.

Формулювання цілей статті

Метою написання статті є дослідження процесу побудови концепції формування обліково-аналітичного забезпечення виробництва органічної продукції рослинництва.

Виклад основного матеріалу дослідження

Загальна система обліково-аналітичного забезпечення управління процесом виробництва продукції поєднує у собі підсистеми обліку, аналізу та аудиту. Невід'ємною частиною

Рис. 1. Країни-лідери з найвищим природом органічних сільськогосподарських угідь у 2019 р., га

Джерело: *Organic World. Презентації «Світ органічного сільськогосподарства 2021».*

Частина 3: *Органічне сільське господарство в регіонах, 2021.*

досліджень економічної науки є облікова складова, яка здійснює безперервне відображення господарської діяльності від первісного виникнення до формування остаточних звітів. В органічному агровиробництві обов'язковою складовою є забезпечення якісних характеристик виробленої продукції та їхнє інформаційне підтвердження.

Європейський ринок є досить перспективним для українських операторів органічного виробництва. Най-більші серед європейських країн площі під органічним виробництвом в Іспанії (2,35 млн га), Франції (2,24 млн га) й Італії (1,99 млн га). Три європейські країни-лідери за часткою органічних земель це Ліхтенштейн (41,0%), Австрія (26,1%) та Естонія (22,3%). Продаж органічної продукції країнами Європи склав 2019 р. 45 млрд. євро, що на 8% більше ніж 2018 р. Лідерами роздрібних продажів органічної продукції серед європейських країн є Німеччина (12,0 млрд. євро), Франція (11,3 млрд. євро) й Італія (3,6 млрд. євро) [3].

Проте, попри той факт, що Україна не займає лідерських позицій за площами та обсягами виробництва органічної продукції, 2019 р. вона зайняла друге місце серед європейських країн за темпами зростання площ, що відведені під органічне виробництво (рис. 1).

Ураховуючи тенденцію до зростання органічно-орієнтованих підприємств, виникає необхідність у систематизації та адаптації цифрової інформації до потреб користувачів, що є основою для формування даних бухгалтерського обліку та структуризації фінансової, податкової та статистичної звітностей. Дослідивши сучасний науковий простір, варто зауважити, що практичне застосування обліково-аналітичного забезпечення та його вдосконалення й адаптація до вимог органічного виробництва потребують більш детального дослідження.

Так, Н. Оляднічук у своїх теоретичних напрацюваннях зауважує, що основним завданням обліково-аналітичного забезпечення є відображення економічного стану суб'єкта підприємства через призму первинних, зведених, аналітичних і синтетичних показників, що форму-

ються відповідно до облікової політики підприємства. Необхідність розвитку наукової концепції обліково-аналітичного забезпечення зумовлена відсутністю системного підходу до розуміння сутності та завдань обліково-аналітичної інформації в сучасному економічному просторі [6].

Органічне виробництва має свої галузеві особливості, які впливають на організацію обліково-аналітичного забезпечення, основні з яких:

- чітке дотримання технології процесу виробництва та дотримання норм витрат виробництва органічної продукції;
- необхідність уточнення плану виробництва з огляду на попит на виготовлену органічну продукцію та обсяги замовлення;
- короткий термін зберігання органічної продукції;
- врахування традицій споживання тієї чи іншої продукції у країні;
- висока конкуренція в сегменті органічного виробництва;
- залежність сільськогосподарського підприємства від постачальників і якості сировини, що використовується для виробничих потреб;
- розвиток допоміжних та обслуговуючих виробництв (логістичні та маркетингові послуги, виробництво упаковки й тари);
- складність провадження логістичної діяльності на значні відстані через нерівномірне розміщення виробничих потужностей і короткий термін зберігання продукції;
- можливість використання органічних аграрних розписок під час операцій купівлі/постачання/розрахунків за виготовлену органічну продукцію/органічну сировину, що мінімізує ризики та зменшує потенційні витрати [9].

Концепція обліково-аналітичного забезпечення суб'єкта підприємницької діяльності поєднує в собі усі види обліку, контролю й аналізу, метою якої є забезпечення адміністративно-управлінського персоналу підприємства інформацією, необхідною для прийняття оперативних і стратегічних управлінських рішень і контролю над їхньою реалізацією. Неповноцінна інформація про органічний сегмент виробництва веде до сповільнення надходжень інвестиційних потоків і, відповідно, до гальмування його розвитку. Методика обліку витрат на виробництво органічної сільськогосподарської продукції формується на основі документального забезпечення обліку витрат і виходу органічної сільськогосподарської продукції. Первинне спостереження та документування відіграють важливе значення в управлінні господарською діяльністю будь-якої організації. Вони допомагають фіксувати факти здійснення господарських операцій, відображають сутність господарських операцій, що здійснюються на підприємстві, розкривають зміни у складі господарських засобів, допомагають під час здійснення аналізу господарської діяльності, надають інформацію для проведення контролю внутрішніх і зовнішніх перевірок.

М. Скрипник пропонує відносити «...облікові джерела інформації, а саме базові документи, що регулюють методику ведення обліку виробництва органічної продукції, первинні документи, органічну аграрну розписку, реєстри аналітичного та синтетичного обліку, бухгалтерську, податкову, статистичну та нефінансову звітність, положення про облікову політику, а також позаоблікові джерела інформації, такі як офіційні нормативно-правові документи, господарсько-правові документи, інформацію про контрагентів, дані Державної служби статистики, інформацію про конкурентів» [9].

Розглядаючи окремі складові концепції, варто виокремити найважливіші аспекти. Основоположним джерелом інформації є первинні документи, які беруть участь у виробничих процесах, відображають і формують інформацію для подальшого здійснення оперативного аналізу, внутрішнього контролю, надають інформацію для формування податкової звітності, накопичують дані для фінансової звітності відповідно до національних і міжнародних стандартів.

Сучасні практики-теоретики пропонують виробникам вести відповідну документацію для підтвердження достовірності обліку виробництва органічної сільськогосподарської продукції рослинництва. Л. Суліменко та А. Киян, своєю чергою, наголошують, що «...записи повинні відображатися у балансі продукції на господарстві, документи включають такі процеси:

- зберігати оригінали квитанцій/рахунків на всі куплені засоби (наприклад, добрива, пестициди, насіння) так само, як і на продану продукцію;
- вести польовий журнал (окремо для органічної та неорганічної частин господарства) та реєструвати там і використання засобів (дата, діяльність, використаний засіб, кількість) та дати посіву і збору врожаю;
- мати план сівозміни, карту полів (де буде відзначено розміри полів, відповідна нумерація, поля з позначенням можливого ризику перенесення з боку сусідніх полів) господарства, схеми виробничих приміщень».

Ще однією складовою концепції є облік витрат виробництва. Зазвичай, залежно від виробничої діяльності підприємства, облік витрат можна здійснювати за однією групою органічних культур, якщо виробництво спеціалізоване, і деталізований облік витрат за окремими видами товарної продукції, якщо господарство працює у кількох напрямках рослинництва.

Г. Пасемко у своїх наукових працях, акцентує увагу на потребі в удосконаленні збирання та оброблення даних щодо витрат на виробництво органічної продукції, розмежування їх між продукцією традиційного виробництва й органічною продукцією, відображення цієї інформації у фінансовій і статистичній звітності. Це вимагає розширення об'єктів обліку та системи формування даних, доповнення нормативного регулювання облікових процесів, що пов'язане насамперед з використанням облікової інформації для прийняття управлінських рішень. Крім цього, на думку дослідника, облікові дані служать базою для здійснення аналізу результатів виробництва органічної продукції, проведення контролю їхнього рівня та розроблення виробничих завдань на перспективу, що складає базу управління витратами. Г. Пасемко пропонує узагальнену систему обліково-аналітичної інформації в управлінні витратами на виробництво органічної продукції, що схематично відображено на рис. 2 [7].

Собівартість виробництва органічної сільськогосподарської продукції та собівартість реалізації органічної сільськогосподарської продукції визначаються на основі бухгалтерського обліку та загального планування діяльності підприємства. Інструментарій методів фактичного визначення собівартості одиниці продукції базується на конкретних методах, які залежать від технічних характеристик органічного рослинництва та методів організації виробництва.

Рис. 2. Система обліково-аналітичної інформації в управлінні витратами

Джерело: узагальнено на основі [7].

Витрати, які не повинні включатися в калькуляцію собівартості виготовлення та реалізації продукції, але включаються до собівартості виробництва продукції (робіт, послуг), схематично показано на рис. 3.

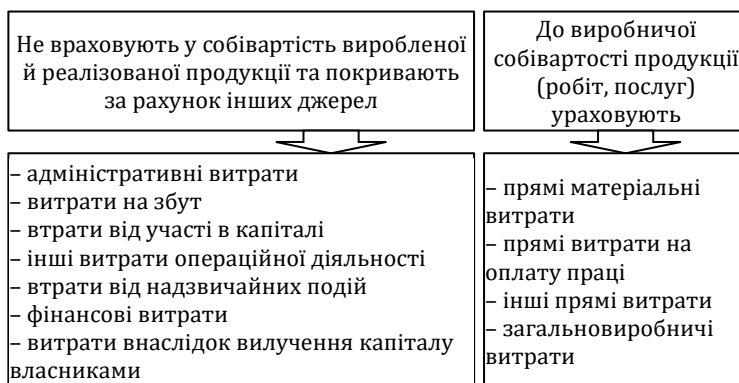

Рис. 3. Витрати, які варто включати у собівартості продукції. Джерело: узагальнено на основі [2].

Я. Іщенко пропонує до витрат на органічне виробництво включати витрати на оплату праці; насіння та посадковий матеріал; паливо та мастильні матеріали; добрива; засоби захисту рослин і тварин; корми; сировину та матеріали; роботи та послуги; ремонт необігових активів; інші витрати на утримання основних засобів; загальновиробничі.

Використання сучасних комп'ютерних технологій є ще одним елементом забезпечення якісної облікової системи. Осучаснена комп'ютеризація дозволяє значно пришвидшити оброблення інформації, зібраної в системах обліку, для оцінювання та аналізу виробничої діяльності, а також надати актуальну інформацію в режимі реального часу. Очікуваний

швидше оброблення інформації, зібраної в системах обліку, для оцінювання та аналізу виробничої діяльності, а також надати актуальну інформацію в режимі реального часу. Очікуваний

ефект під час використання таких засобів залежить не лише від програмного забезпечення, а й від кваліфікації працівника, що збирає та аналізує зібрану інформацію.

Загальна концепція формування обліково-аналітичного забезпечення виробництва органічної продукції рослинництва покликана вдосконалити ефективність господарської діяльності підприємств, а також здійснювати оперативний контроль та аналіз отриманих результатів з метою своєчасного прийняття управлінських рішень в використанні виробничих ресурсів. Досконало організована система сприятиме підвищенню якості виробництва органічної продукції та формування облікової інформації, що супроводжує всі пов'язані з нею етапи виробництва.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Отже, метою побудови концепції формування обліково-аналітичного забезпечення виробництва органічної продукції рослинництва є достовірне та своєчасне відображення результатів господарської діяльності шляхом збору та реєстрації первинної інформації, її обробки та формування зведених, аналітичних і синтетичних показників. Розкрита деталізація складових елементів концепції дозволить формувати об'єктивну облікову інформацію з урахуванням галузевих особливостей органічного виробництва. Подальша наукова дискусія має бути спрямована на забезпечення та формування методики оцінювання результативності органічного виробництва та деталізацію контрольної частини обліково-аналітичного забезпечення.

Список літератури

1. Гангал Л.С. Механізм обліково-аналітичного забезпечення управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств. *Інноваційна економіка*. 2016. № 1–2. С. 124–130.
2. Іщенко Я.П. Особливості організації обліку витрат органічного сільськогосподарського виробництва. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 7. С. 122–132.
3. Ishchenko Ya., Podolanchuk O., Struk N., Yasyshena V., Stender S. Accounting of real costs for the production of organic food: world experience and practice of Ukraine. *Independent Journal of Management & Production*. 2021. № 12 (6). P. 610–631.
4. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт послуг) сільськогосподарських підприємств : Наказ Міністерства аграрної політики України від 18 травня 2001 р. No 132. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0132555-01>
5. Мороз Ю.Ю., Цаль-Цалко Ю.С. Облікове забезпечення господарської діяльності товаровиробників органічної продукції. URL: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/8415/1/Organik_2017_289-297.pdf
6. Оляднічук Н.В., Підлубна О.Д. Обліково-аналітичне забезпечення економічної діяльності суб'єкта підприємництва. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. № 33. Ч.2. 2020.С.16–21.
7. Пасемко Г.М. Обліково-аналітичне забезпечення управління ведення органічного сільськогосподарського виробництва. *Вісник ЖНАЕУ*. 2016. No 1 (54). Т. 2. С. 190–197.
8. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції : Закон України від 10.07.2018 р. No 2496-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19>
9. Скрипник М.І., Григоревська О.О. Обліково-аналітичне забезпечення виробництва органічної продукції. *«Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка»*. Випуск 4. 2020. С. 177–187.
10. Сучкова В.М. Методичні підходи до обґрунтування ціни пропозиції на органічну продукцію. *Економіка АПК*, 2009. №5. С. 110–115.

References

1. Gangal, L.S. (2016). «Mechanism of accounting and analytical support for managing the competitiveness of agricultural enterprises». *Innovacijna ekonomika*, no. 1–2, pp. 124 – 130.
2. Ishchenko, Ya. (2019). «Features of the organization of the account of expenses of organic agricultural production». *Economy, finances, management: topical issues of science and practice activity*, 7, pp. 122–132.
3. Ishchenko, Ya., Podolanchuk, O., Struk, N., Yasyshena, V., Stender, S. (2021) Accounting of real costs to produce organic food: world experience and practice of Ukraine. *Independent Journal of Management & Production*. № 12 (6). pp. 610–631.
4. Metodichni rekomendacii z planuvannya, obliku i kal'kulyuvannya sobivartosti produkciï (robit poslug) sil'skogospodar'skih pidpriemstv [Methodical recommendations on planning, accounting and calculation of the cost of products (works of services) of agricultural enterprises]: Nakaz Ministerstva agrarnoi politiki Ukraini vid 18.05.2001 No 132. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0132555-01>
5. Moroz, Yu.Yu., Cal'-Calko Yu.S. (2017). *Oblikove zabezpechennya gospodars'koj diyal'nosti tovarovirobnikov organichnoj produkciï*. [Accounting support of economic activity of commodity producers of organic products]. Available at: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/8415/1/Organik_2017_289-297.pdf
6. Olyadnichuk, N.V., Pidlubna O.D. (2020) Accounting and analytical support of the economic activity of the business entity. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*. №33, V. 2, pp.16–21.
7. Pasemko, G.M. (2016). «Accounting and analytical management of organic agricultural production». *Visnik ZHNAEU*, no. 1 (54), t. 2, pp. 190–197.
8. Pro osnovni principy ta vimogy do organichnogo virobnictva, obigu ta markuvannya organichnoi produkciï [On the basic principles and requirements for organic production, circulation, and labeling of organic products]: Zakon Ukraini vid 10.07.2018 r. No 2496-VIII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19>
9. Skrypnyk, M.I., Grigorevska O.O. (2020). «Accounting and analytical support to produce organic products». *"Tavry scientific bulletin. Series: Economy"*. V.4. pp.177–187.
10. Suchkova, V.M. (2009). Methodical approaches to justifying the offer price for organic products. *Economy of APC*. №. 5. pp. 110–115.

Стаття надійшла до редакції 08.12.2022 р.